

AİLE YILMAZLIĞI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

*Hüdayar CİHAN GÜNGÖR***

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Walsh'un (1998) modeline göre Sixbey (2005) tarafından ailelerin yılmazlığını ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan, Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin (AYDÖ) Türkçeye uyarlanmasının yapılarak, geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesidir. Bu amaçla öncelikle Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye çeviri çalışmaları yapılmıştır. Türkçe formu oluşturulduktan sonra ölçeğin faktör yapısının Türk kültürüne uyumlu olup olmadığına bakmak amacıyla, 18 yaş ve üstü aile olarak derinden etkilendikleri olumsuz bir olay yaşamış 655 bireye uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirliliği için, cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve iki yarı güvenirliliği araştırılmıştır. Geçerliği için ayrııcı geçerliğine bakılmış ve yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, 54 maddeden oluşan özgün ölçekle örtüşen "Aile İçi İletişim ve Problem Çözme", "Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma", "Olumlu Bakışı Devam Ettirme", "Aile Bağlılığı", "Aile Ruhsallığı" ve "Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme" boyutlarını içeren altı faktörlü yapı doğrulanmıştır ($\chi^2=3872.38$, $sd=1362$, $\chi^2/sd=2,84$; $RMSEA=.05$, $NFI=.97$, $CFI=.98$, $NNFI=.98$ ve $SRMR=.06$). Ayrııcı geçerlik için AYDÖ'nin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu $-.45$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin bütünü'nün güvenirliliği için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı $.95$, alt ölçekler için $.48$ $-.96$ arasında değişmekte olup, iki yarı güvenirliliği $.83$ bulunmuştur. Bulgular Türkçeye uyarlanan Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin psikometrik açıdan kabul edilebilir düzeylerde güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Yılmazlık Ölçeği, Güvenirlilik, Geçerlik

* **Yazar Notu:** Bu çalışmanın anket uygulamaları sırasındaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Zeliha Traş, Doç. Dr. Müge Yılmaz ve Doç. Dr. Tahsin İlhan'a çok teşekkür ederim.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Psikoloji Bölümü, El-mek: hundayarcg@yahoo.com

THE RELIABILITY AND VALIDITY OF THE FAMILY RESILIENCE ASSESSMENT SCALE-TURKISH VERSION

ABSTRACT

The purpose of this study was to adapt to Turkish and to examine the reliability and validity of the Family Resilience Assessment Scale (FRAS) developed by Sixbey (2005), according to Walsh (1998) model. The Family Resilience Assessment Scale was first translated into Turkish. The questionnaire was administered to 655 adults who were 18 and older in age lived a traumatic event in their family. The Cronbach alpha internal consistency and split-half reliability of the scale were determined. Confirmatory factor analysis was applied to determine construct validity of the scale and divergent validity was applied. Confirmatory factor analysis of the scale confirmed the fit of the original's six dimensions: 'Family Communication and Problem Solving', 'Utilizing Social and Economic Resources', 'Maintaining a Positive Outlook', 'Family Connectedness', 'Family Spirituality' and 'Ability to Make Meaning of Adversity' ($\chi^2=3872.38$, $df=1362$, $\chi^2/df=2,84$; RMSEA= .05, NFI= .97, CFI= .98, NNFI= .98 ve SRMR=.06). It was found -.45 correlation between FRAS and Beck Depression Inventory for divergent validity. Reliability of FRAS was tested by Cronbach alpha internal consistency and the total scale reliability was .95, reliability for the sub-dimensions of the scale ranged from .48 - .96 and split-half reliability also was .83. The present findings show that the Family Resilience Assessment Scale-Turkish Version exhibited acceptable levels of reliability and validity in the study samples.

Key Words: Family Resilience Scale, Reliability, Validity

GİRİŞ

Bazı insanlar zorluklara ve riskli durumlara maruz kaldığı halde iyi olmayı ve ayakta kalmayı başarırken, bazı insanlar neden bunu başaramıyorlar? Zorluklara rağmen bireyin ayakta kalabilmesi ve iyi olma durumu bugün yılmazlık olarak isimlendirilmektedir. Masten'e (2001) göre yılmazlık ağır risk şartlarına maruz kalınmasına rağmen başarılı bir şekilde toparlanabilme, eski normal hale dönebilme yeteneğidir. Rutter (1999) yılmazlığı, risk ve koruyucu faktörlerin arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan dinamik bir kavram olarak tanımlamış ve bu dinamik yapının olumsuz yaşam olaylarının etkisini değiştirdiğini ifade etmiştir. Normalde insanlar bu tür risklere maruz kaldığında semptomatik veya işlevsel olmayan davranışlar gösterirler. Riske maruz kalma ve sağlıklı işlev gösterme arasındaki bu ilişkiler, ilişkiyi düzenleyen faktörlere dikkatleri çekmiştir ki bunlar da koruyucu faktörler olarak isimlendirilmektedir. Koruyucu faktörler, risk ya da zorluğun etkisini yumuşatan, azaltan ya da ortadan kaldıran, sağlıklı uyumu ve bireyin yeterliklerini geliştiren durumlar olarak tanımlanmaktadır (Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, 2001; Patterson, 2002).

Son yıllarda aile sistemleri çalışmaları içerisinde "aile yılmazlığı" üzerine odaklanılmıştır. Araştırmacılar ailenin patolojisi yerine aileyi kriz/stres durumlarında güçlü kılan ve onların ayakta kalmasını sağlayan "aile yılmazlığı" kavramı üzerinde çalışmaya başlamışlardır (McCubbin ve McCubbin, 1993; Walsh, 1998). Aile yılmazlığı üç boyutta açıklanmıştır. İlk boyut, ailenin yüz yüze

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

kaldığı olumsuz koşulların süresidir. Bu koşul kısa süreli ise “güçlük/sıkıntı” olarak adlandırılmakta, uzun süreli ise “kriz” olarak adlandırılmaktadır. Güçlük/sıkıntı, ailenin mevcut fonksiyonuna yönelik nispeten önemsiz mücadelelere uyum sağlamayı gerektiren kısa dönemli bir durum iken; krizler, ailenin faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyen temel değişiklikler olup düzenlemeyi gerektiren kronik durumlardır. Aile yılmazlığının ikinci boyutu, ailenin bir güçlük/sıkıntı ya da krizle karşılaştığı yaşam dönemidir ve bu dönem, karşılaşılan kriz ya da mücadelenin şeklini etkiler. Aileler güçlerini bir yaşam dönemi boyunca meydana gelen sorunların üstesinden gelmek için kullanabilirlerse de aynı güç, aile yaşamının diğer dönemlerinde mücadele edilmesi gereken durumlarla karşılaşıldığında yeterli olamayabilir. Yılmaz olan aileler, stresli olaylara, geçişlere uyum sağlamada ve bunları düzenlemede bireyin, ailenin ve toplumun gücünü ve kaynaklarını kullanırlar. Aile yılmazlığının üçüncü boyutu ise, ailenin sorun ya da kriz süresince kullandığı dış ve iç destek kaynaklarıdır. Bir aile sadece aile üyelerinin var olan gücüne güvenebilir veya aile çevresinden ve toplumsal kurumlardan destek alabilir. Akraba ve arkadaşları kapsayan sosyal çevreleri ile iletişim içinde olan ailelerin yılmazlık düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda okul, komşu, sağlık hizmetleri gibi sosyal kaynaklardan elde edilen destek de aile yılmazlığının güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Simon vd., 2005).

Aile yılmazlığını açıklamaya çalışan kuramlardan biri olan “Ailede Stres, Değişiklik Yapma ve Uyum Sağlamaya İlişkin Yılmazlık Modeli” bazı ailelerin neden diğerlerinden daha sağlam olduğunu ve krizlere ve strese daha iyi uyum sağlayabildiğini açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu modelde aile yılmazlığı, olumlu davranış örüntüleri ve işlevsel olarak yeterli bireylerin ve aile biriminin; stresli veya olumsuz koşullar altında sergilediği, ailenin bir birim olarak bütünlüğünü koruyarak toparlanabilme ve gerektiğinde aile üyelerinin ve bir bütün olarak ailenin iyilik halini eski sağlığına kavuşturabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (McCubbin ve McCubbin, 1996). Yılmazlık Modelinde, değişiklik yapma (adjustment) ve uyum sağlama (adaptation) olmak üzere iki aşama bulunmaktadır. Değişiklik yapma (adjustment) aşaması, stres yaratan duruma karşı ailenin ilk tepkilerini dikkate almaktadır. Ailenin işlevlerini yerine getirme biçimlerinde kısa zamanlı ve küçük değişiklikler yaparak stres etkenini yönetmesidir. Ancak, eğer stres yaratan durum ailenin işlevselliğinde herhangi büyük bir değişim gerektiriyorsa ve uyumsuzluk ortaya çıktıysa aile bir kriz durumu yaşar ve modelin uyum sağlama (adaptation) aşamasına geçilmiş olur (McCubbin ve McCubbin, 1993). Yılmazlık Modeli’nin uyum sağlama (adaptation) aşaması uyumsuzluk yaşayan aileleri kapsamaktadır. Bu aşama süresince ailelerin, stres yaratan durumlarla başa çıkabilmelerine yönelik olarak işlevsellik örüntülerinde zorunlu değişiklikler yapmaları gerekmektedir. Ailenin uyum sağlaması; bir krizin veya stresli bir durumun sonrasında yeni bir denge, uyum ve işlevsellik düzeyine ulaşmak için ailenin gösterdiği çabanın sonucu olarak tanımlanmaktadır. Ailedeki saygı, destek, dayanıklılık, ailedeki bütünlük ve güven gibi aile üyelerinin paylaştığı ortak güçler ve yeterlikler; varolan işlevsellik örüntüsünün değiştirilmesi, aile kaynaklarının genişletilmesi ve yeni başa çıkma stratejilerinin geliştirilmesi aracılığıyla sağlıklı bir uyum yapma sağlanmaktadır. Sağlıklı uyum yapma gerçekleşmediğinde, aileler uyumsuzluğun olduğu kriz durumuna geri dönerler (McCubbin vd., 1996).

Aile yılmazlığını açıklayan ve bu çalışmanın temelini oluşturan bir başka kuramcı olan Walsh (1998) ise aile yılmazlığını, fonksiyonel bir birim olarak ailenin başa çıkma ve uyum sağlama süreci olarak ifade eder. Aile yılmazlığında; aile inanç sistemleri, örgütsel örüntüler ve iletişim süreçleri olmak üzere üç alana vurgu yapmıştır. Aile inanç sistemleri; a) Olumsuzluğu anlamlandırma; iyileşme, sıkıntı, krizi değerlendirme, bütünlük duygusu ve birleştirici değerleri ifade eder. b) Olumlu bakış açısı; azim, cesaret, iyimserlik ve güce odaklanmayı içerir. c) İnanç; genişletilmiş değerler, inanç, dini ritüeller ve dönüşümü içerir. Örgütsel örüntüler üç unsura dayalı olup bunlar, a) Esneklik; kararlılıkla yeni bir denge oluşturabilme yeteneğidir, b) Bağlılık; karşılıklı destek, bireyin ihtiyaçlarına saygı, güçlü liderlik, yakınlığın yenilenmesini ifade eder, c) Finansal

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

güvenlik; toplum ağları ve genişletilmiş sosyal desteği içeren, sosyal ve ekonomik kaynaklardır. Aile yılmazlığındaki üçüncü boyut olan aile iletişim şekilleri ise, a) Belirsiz durumların açıklanması; açık ve uygun mesajları içeren açıklık, b) Ailenin duygusunu ifade edebilme yeteneği; karşılıklı empati ve mizah içeren açık duygusal ifade, c) İşbirlikçi problem çözme; karar almaya katılmayı, yaratıcı beyin fırtınasını, yapılandırılmış çatışma çözme, problemleri ve krizleri önleyecek girişim ve gelecekteki zorluklara hazırlanmayı içermektedir.

Literatürde aile yılmazlığıyla ilgili farklı risk gruplarındaki ailelerle çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Kronik ağrı yaşayan bireylerin aileleriyle (West vd., 2012), gelişimsel engelli çocuğu olan (Greeff ve Van den Berg, 2013), zorbalığa maruz kalan ilkököl çocuklarının aileleriyle (Greeff ve Nolting, 2013), travmatik beyin ve omurilik yaralanması geçiren bireylerin aileleriyle (Simpson ve Jones, 2012), kalp sorunu yaşayan hastaların aileleriyle (Greeff ve Wentworth, 2009), prostat kanseri olan bireylerin aileleriyle (Greeff ve Thiel, 2012), ruhsal sorunları olan bireylerin aileleri (Cohen vd., 2011) ve tekrar evlilik yapan ailelere (Brown ve Robinson, 2012) ilişkin çalışmalara rastlanmaktadır.

Yılmazlığı ölçmek için Türkiye’de uyarlanan ölçeklere bakıldığında Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (Basım ve Çetin, 2010), Üniversite öğrencileri için Kendini Toparlama Gücü Ölçeği (Terzi, 2006), kronik hastalığı olan bireylerin ailelerine yönelik olarak, Ailede Yenilenme ve Uyum Genel İndeksi (İnci ve Temel, 2013), ergenler için Psikolojik Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeği (Gizir ve Aydın, 2006) çalışmaları bulunmaktadır. Yılmazlık temelinde geliştirilmiş olan ölçekler ise, üniversite öğrencileri için Yılmazlık Ölçeği (Gürgan, 2006), engelli çocuğu olan ebeveynler için Aile Yılmazlık Ölçeği (Kaner ve Bayraklı, 2010b) ve anneler için Anne Yılmazlık Ölçeği (Kaner ve Bayraklı, 2010a) çalışmaları vardır.

Türkiye’de geliştirilen Aile Yılmazlık Ölçeğinin (Kaner ve Bayraklı, 2010b) engelli çocuğu olan ebeveynlerle ve uyarlaması yapılan Ailede Yenilenme ve Uyum Genel İndeksi’nin (İnci ve Temel, 2013) ise kronik hastalığı olan bireylerin aileleriyle yapıldığı görülmektedir. Buna karşın ailelerdeki tüm risk gruplarını içeren ve Walsh’un kuramına dayalı bir ölçek çalışmasına rastlanmamıştır. Yukarıdaki açıklamaların ışığında bu çalışmanın amacı, ülkemizde farklı risk gruplarındaki ailelerle yapılacak aile yılmazlık araştırmalarında kullanılabilecek bir ölçeği, Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğini (Sixbey, 2005) Türkçeye uyarlayarak geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

YÖNTEM

Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin (AYDÖ) Türkçeye Çevirisi

Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye çevrilmesi ve uyarlamasının yapılması için, ilk olarak ölçeği geliştiren Meggen Tucker Sixbey’dan e-mail yoluyla iletişim kurularak gerekli izin alınmıştır. Ölçeğin çeviri işlemi hem bu çalışmanın yazarı hem de psikolojik danışma alanında doktora derecesine sahip iki öğretim üyesi tarafından yapılmıştır. Elde edilen Türkçe ölçek farklı 3 alan uzmanı tarafından değerlendirilmiş ve soruların anlaşılabilirliği, sözcük yapısı ve kültürel yapıya uygunluğu gözden geçirilmiştir. Son olarak üzerinde anlaşılan Türkçe ölçek, İngilizce Dili ve Edebiyatı alanında uzman bir dil uzmanına verilmiş ve çeviriyi değerlendirmesi istenmiştir. Dil uzmanından gelen önerilerle gerekli değişiklikler yapılarak çeviriye son şekli verilmiştir.

Ölçeğin uygulanabilirliği ve maddelerin anlaşılabilirliğini kontrol etmek için pilot bir çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmaya 42 gönüllü üniversite öğrencisi katılmıştır. Ölçek maddelerine cevap vermeleri ve anlaşılmayan yerler varsa belirtmeleri istenmiştir. Katılımcılardan gelen geri bildirimler ölçeğin uygulanabilirliğini göstermiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Katılımcılar

Bu çalışmaya 18 yaş ve üstü aile olarak derinden etkilendikleri olumsuz bir olay (intihar, ölüm, alkol-madde kullanımı, aile içi şiddet, boşanma, ailede engelli bir bireyin olması, savaş, göç, yoksulluk, işsizlik, doğal afetler, kronik bir hastalık, psikolojik bir hastalık) yaşayan 655 birey katılmıştır.

Katılımcıların 492'si (% 75) kadın, 158'i (% 24) erkektir. 5 kişi ise cinsiyetini belirtmemiştir. Yaş ortalaması 31.05'dir (Ss=12.31). 26 kişi yaşını yazmamıştır. Katılımcıların 254 'ü (% 38.8) evli, 395'i (%60.3) bekardır. 6 kişi ise medeni durumunu belirtmemiştir. Katılımcıların 66'sı (% 10.1) ilköğretim, 5'i (% 8) okuma-yazma bilmiyor, 51'i (% 7.8) ortaokul, 97'si (% 14.8) lise, 389'u (% 59.4) üniversite ve 43'ü (% 6.6) lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. 4 kişi ise eğitim düzeyini belirtmemiştir. Katılımcıların 233'ü (%25.6) çalıştığını ifade ederken, 405'i (% 61.8) ise çalışmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların aile olarak onları derinden etkileyen olumsuz olay olarak 166'sı (% 25.3) ölüm, 135'i (% 20.6) engelli bireyin olmasını, 68'i (% 10.4) boşanmayı, 28'i (% 4.3) trafik kazası, 22'si (% 3.4) göç, 13'ü (% 2) savaş, 16'sı (% 2.4) işsizlik, 31'i (% 4.7) yoksulluk, 59'u (% 9) kronik bir hastalık, 30'u (% 4.6) psikolojik bir hastalık, 29'u (% 4.4) doğal afetler, 13'ü (% 2) alkol-madde kullanımı, 14'ü (% 2.1) aile içi şiddet, 8'i (% 1.2) şiddet, 5'i (% .8) tecavüz, 1'i (% .2) hapis ve 1'i (% .2) intihar olarak belirtmişlerdir. 16 kişi ise olumsuz bir olay yaşadıklarını belirtmelerine rağmen olayı yazmamışlardır. Yaşanan olayın aile ilişkisi üzerindeki etkisi konusunda 198 kişi (%30.2) aynı kaldığını, 323 kişi (%49.3) daha da yaklaştıklarını ve 123 kişi (%18.8) daha da uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir. 11 kişi ise yazmamıştır.

Bu çalışmadaki potansiyel katılımcıları seçmek için olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Olasılığa dayalı olmayan örneklemin iki temel unsuru gönüllülerin ve var olan grubun kullanılmasıdır. Nüfusu 5.000'nin üzerinde olan yerlerde, örneklem genişliğinin 400 olmasının yeterli olduğu belirtilmiştir (Gay vd., 2009). Katılımcılara farklı şekillerde ulaşılmıştır. İlk metod anketler online olarak hazırlanmış ve çeşitli e-mail gruplarına gönderilerek koşulları taşıyan kişilerin çalışmaya katılması istenmiştir. İkinci olarak üniversite danışma merkezleri, özel terapi merkezleri ve özel eğitim merkezleriyle iletişim kurularak, buralara başvuran kişilere uygulanması sağlanmıştır. Üçüncü olarak Yıldırım Beyazıt Üniversitesi personeli, lisans ve lisans üstü öğrencilere uygulanmak üzere online olarak e-mail adreslerine gönderilmiş ve koşulları sağlayan kişilerden katılmaları istenmiştir. Okuma yazma bilmeyen 5 kişiye ise anketör tarafından sorular okunmuş ve cevaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini içeren kişisel bilgi formu, Türkçeye uyarlanması yapılan Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği (Sixbey, 2005) ve Beck Depresyon Envanteri (Hisli, 1989) uygulanmıştır.

Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği (AYDÖ)

Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği (AYDÖ), Sixbey (2005) tarafından ailelerin yılmazlığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Walsh'un (1998) aile yılmazlığı kuramına dayalı olarak geliştirilmiştir. 66 madde ve dokuz alt boyuttan oluşan ilk faktör analizi uygulaması istenilen sonucu vermemiştir. Böylece maddeler azaltılarak yeniden yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 30.06'sını açıklayan, 54 madde ve altı alt boyuttan oluşan yeni bir yapı elde edilmiştir. Ölçekten alınan toplam puan ranjı 66 ve 188 arasında değişmektedir. Ölçeğin Aile İçi İletişim ve Problem Çözme alt boyutu varyansın %18.64, Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma alt boyutu varyansın % 3.92, Olumlu Bakışı Devam Ettirme alt boyutu varyansın % 2.34, Aile Bağlılığı alt boyutu varyansın % 1.96, Aile Ruhsallığı alt boyutu varyansın % 1.79 ve Sıkıntıya Anlam

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Oluşturabilme alt boyutu varyansın % 1.41 açıklamaktadır. 4'lü likert tipi (1:Kesinlikle katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Katılıyorum, 4:Kesinlikle katılıyorum) bir ölçek olup, 33. 37. 45. ve 50. maddeler tersten puanlanmaktadır. Ölçek her bir maddeden alınan puanın toplanmasıyla genel bir toplam puan vermektedir. Yüksek puan ailedeki yılmazlığın yüksek olduğunu göstermektedir. Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin toplamının iç tutarlık katsayısı .96'dır. Alt boyutların iç tutarlık katsayısı .70- .96 arasında değişmektedir. "Aile İçi İletişim ve Problem Çözme" α .96, "Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma" α .85, "Olumlu Bakışı Devam Ettirme" α .86, "Aile Bağlılığı" α .70", "Aile Ruhsallığı" α .88 ve "Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme" α .74 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin benzer ölçekler geçerliği için, Aile Değerlendirme Envanterinin (ADE) İletişim ve problem çözme alt boyutu ile AYDÖ'nin Aile İçi İletişim ve Problem Çözme alt boyutu için pearson korelasyon katsayısı .78, ADE'nin Duyusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutu ile AYDÖ'nin Sosyal ve Ekonomik Kaynaklar alt boyutu arasında .47 ve Aile Bağlılığı alt boyutu ile .72 arasında korelasyon bulunmuştur (Epstein vd., 1983). Kişisel Anlam İndex'i puanları ile AYDÖ'nin Olumlu Bakışı Devam Ettirme alt boyutu arasında .50, Aile Ruhsallığı alt boyutu ile .43 ve Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme alt boyutu ile .45 korelasyon bulunmuştur (Reker, 2003, 2005).

Beck Depresyon Envanteri (Hisli, 1989)

Beck Depresyon Envanteri Beck tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. Envanterin amacı depresyon belirtilerini belirlemektir. 21 belirti kategorisini içerir. Her madde 0 ile 3 arasında puan alır. Bu puanların toplanmasıyla depresyon puanı elde edilir. Alınabilecek en yüksek puan 63'dür. Toplam puanın yüksek oluşu depresyon düzeyinin ya da şiddetinin yüksekliğini gösterir. İki yarım test güvenirlik katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerlik için üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemdeki uygulamada MMPI-D Skalası ile envanter arasındaki korelasyon .50 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa güvenirlik katsayısı .89 bulunmuştur.

İşlem

Uygulamaya başlamadan önce Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul edenlerden araştırma hakkında bilgi veren ve katılma koşullarını içeren bilgilendirilmiş onay formunu okumaları ve imzalamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması işleminden sonra elde edilen bilgiler istatistik işlemlere hazır hale getirilmiştir. Verilerin analizi SPSS 7.0 ve LISREL 8.7 kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizine geçilmeden önce ölçekleri eksik ve hatalı dolduran 24 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği'nin (AYDÖ) yapı geçerliği için faktör yapısını incelemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayırıcı geçerlik için AYDÖ ve Beck Depresyon Envanteri arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarı test güvenirliği hesaplanmıştır.

BULGULAR

Geçerliğe İlişkin Bulgular

Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılarak ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir. DFA ile hem maddelerin temsil güçleri araştırılmıştır, hem de alt boyutların birbirleriyle ve temel boyutla

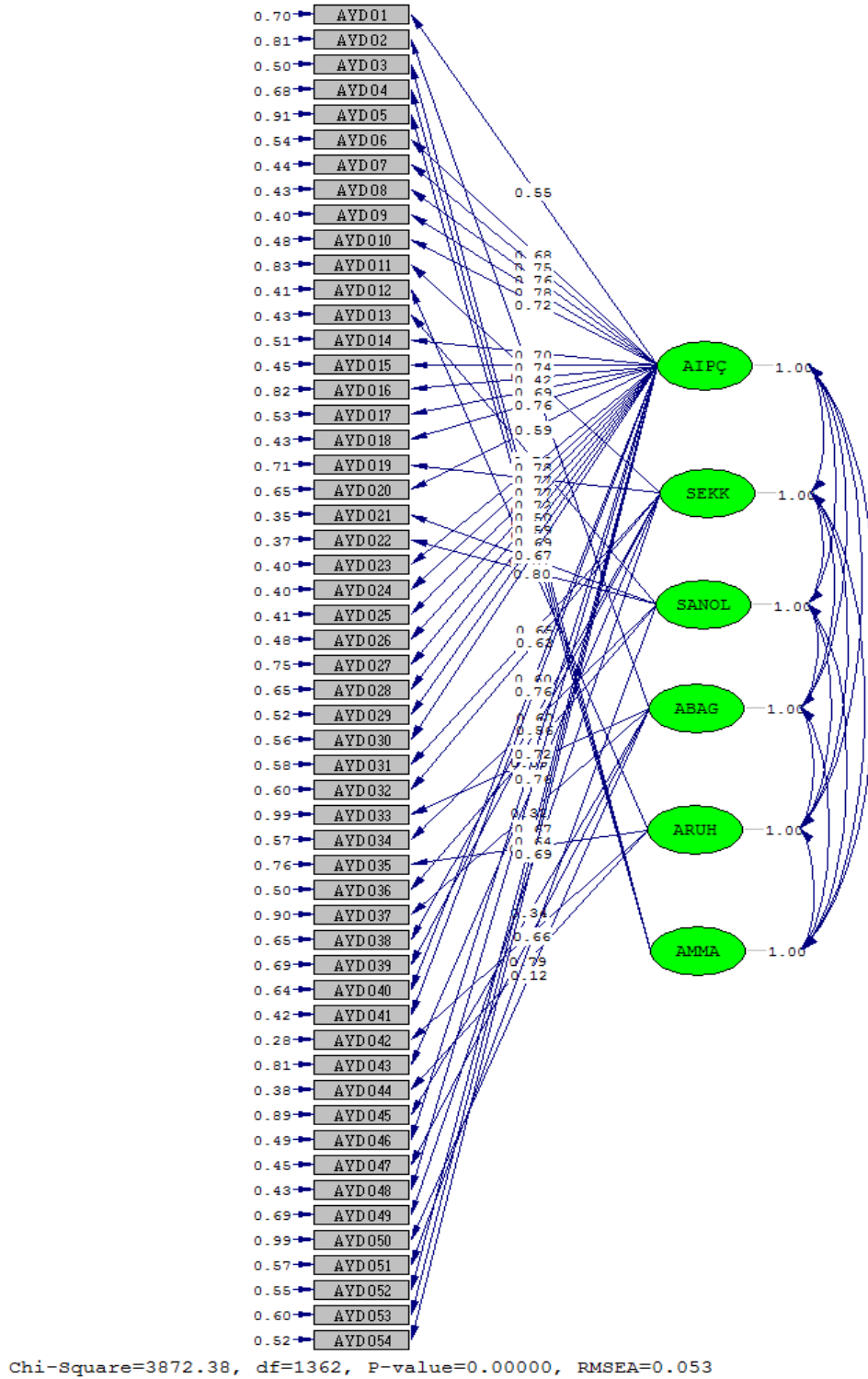
arasındaki ilişkiler değerlendirilerek, bunların öngörülen Aile Yılmazlığı Değerlendirme boyutuyla ne düzeyde örtüştüğü ortaya konmuştur.

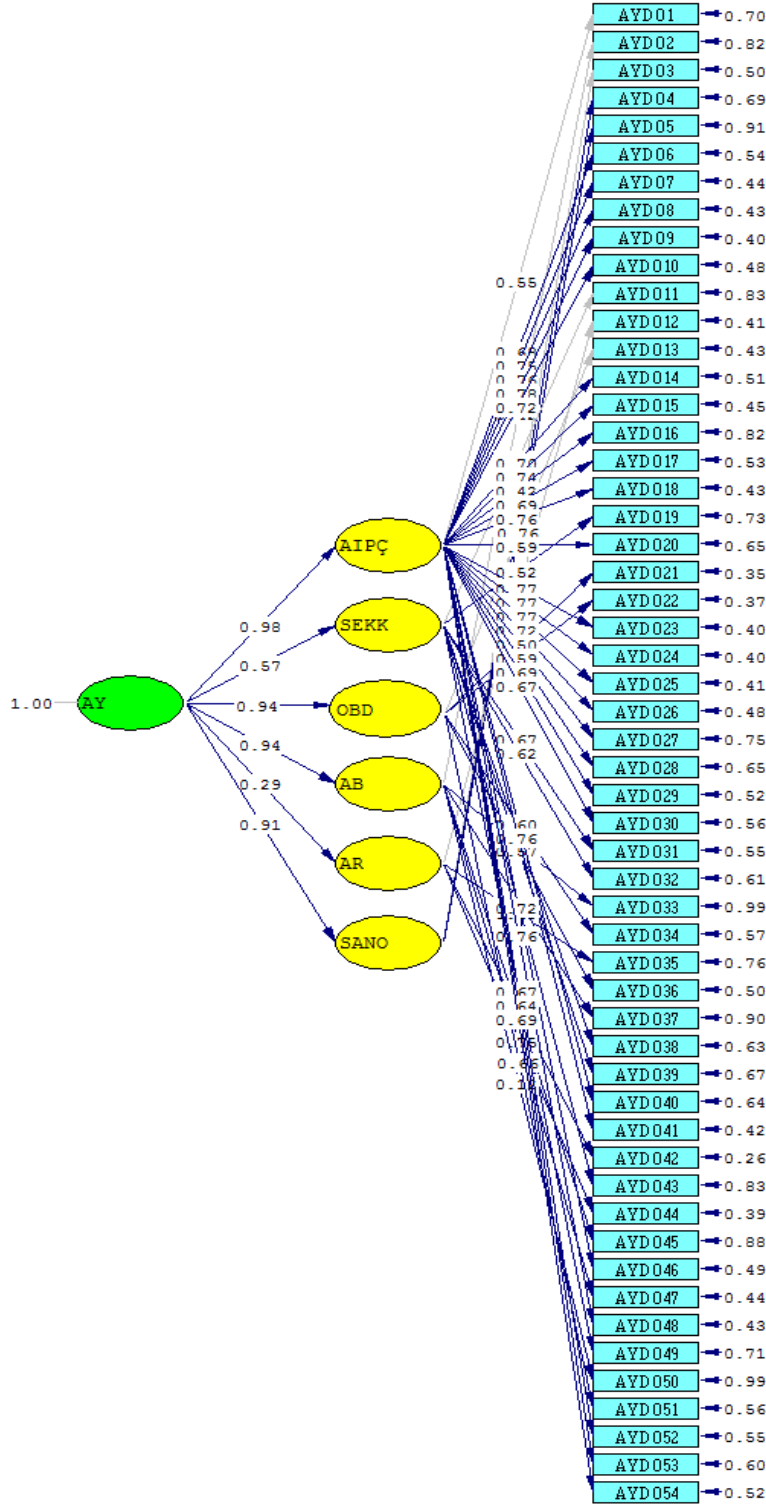
Tablo 1- AYDÖ'ne İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları

	χ^2	sd	χ^2 / sd	NFI	CFI	NNFI	SRMR	RMSEA
Tek faktörlü çözüm	6871.84	1325	5.18	.95	.96	.96	.06	.08
Altı faktörlü çözüm (Birinci Düzey)	3872.38	1362	2.84	.97	.98	.98	.06	.05
Altı faktörlü çözüm (İkinci Düzey)	3968.85	1371	2.89	.96	.98	.98	.06	.05

Tablo 1'de görüldüğü gibi maddelerin bir boyut altında tanımlanabileceğini varsayan tek faktörlü çözüme göre, altı faktörlü çözüm (birinci düzey) daha iyi uyum sağlamaktadır ($\chi^2 / sd = 2.84$, RMSEA= .05, NFI= .97, CFI= .98, NNFI= .98 ve SRMR=.06). χ^2 / sd oranının 3'ün altında olması model uygunluğunu gösteren önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013; Hair, vd., 2009). AYDÖ'nin altı faktörlü çözümü Şekil 1'de görülmektedir.

Bir sonraki aşamada, faktörler arasındaki ilişkinin (Tablo 3) aile yılmazlığı üst boyutundan kaynaklandığı varsayılmış ve ikinci düzey faktör analizi yapılmıştır. Şekil 2'de görüldüğü gibi, altı alt boyutun içerdiği maddelerin yüksek düzeyde yapısal katsayı ağırlıklarıyla aile yılmazlığı boyutunda temsil edildikleri görülmektedir. 54 madde, 6 alt boyut ve bir üst boyut ile temsil edilen modelin uyum endeksleri de Tablo 1'de altı faktörlü çözüm (ikinci düzey) bölümünde görüldüğü gibi ($\chi^2 / sd = 2.89$, RMSEA= .05, NFI= .96, CFI= .98, NNFI= .98, SRMR=.06) yeterince yüksektir.

Şekil 2. İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Tablo 2- AYDÖ'ne İlişkin Standartlaştırılmış Faktör Yükleri, Açıklanan Ortalama Varyans (AVE) ve Yapı Güvenirliği (CR)

Faktörler / Maddeler	AİPÇ	SANOL	ARUH	ABAG	OBDET	SEKK	t-değeri	R ²
AYDO1	.55						13.46	.30
AYDO6	.68						20.28	.46
AYDO7	.75						21.38	.56
AYDO8	.76						22.35	.57
AYDO9	.78						23.54	.60
AYDO10	.72						21.63	.52
AYDO14	.70						19.64	.49
AYDO15	.74						22.13	.55
AYDO16	.42						9.85	.18
AYDO17	.69						18.17	.47
AYDO18	.76						21.56	.57
AYDO20	.59						15.90	.35
AYDO23	.78						24.10	.60
AYDO24	.77						23.12	.60
AYDO25	.77						23.53	.59
AYDO26	.72						19.64	.52
AYDO27	.50						12.59	.25
AYDO28	.59						15.67	.35
AYDO29	.69						20.96	.48
AYDO30	.67						19.20	.44
AYDO40	.60						15.09	.36
AYDO41	.76						21.27	.58
AYDO46	.72						19.67	.46
AYDO48	.76						24.54	.48
AYDO52	.67						15.48	.45
AYDO53	.64						14.18	.40
AYDO54	.69						18.46	.48
AYDO3		.71					17.92	.50
AYDO4		.56					12.55	.32
AYDO5		.29					5.97	.09
AYDO12			.77				22.19	.59
AYDO35			.49				11.20	.24
AYDO42			.85				27.36	.72
AYDO44			.79				22.93	.62
AYDO2				.43			10.44	.19
AYDO33				.09			2.00	.009
AYDO37				.32			7.02	.10
AYDO45				.34			7.76	.11
AYDO47				.74			18.05	.55
AYDO50				.12			2.50	.01
AYDO13					.76		22.34	.57
AYDO21					.81		24.79	.65
AYDO22					.80		23.59	.63
AYDO34					.65		17.71	.43
AYDO36					.71		19.21	.50
AYDO51					.66		15.59	.43
AYDO11						.41	9.34	.17
AYDO19						.54	12.63	.29
AYDO31						.65	16.93	.42
AYDO32						.63	15.94	.40
AYDO38						.60	13.77	.35
AYDO39						.56	13.43	.31
AYDO43						.43	10.12	.19
AYDO49						.55	13.28	.31
Açıklanan Varyans (AVE)	.96	.30	.56	.69	.87	.84		
Yapı Güvenirliği (CR)	.96	.54	.65	.45	.87	.84		

AYDÖ :Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği, AİPÇ:Aile İçi İletişim ve Problem Çözme, SEKK: Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma, OBDET: Olumlu Bakışı Devam Ettirme, ABAG: Aile Bağlılığı, ARUH: Aile Ruhsallığı, SANOL: Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme
p< .05

Tablo 2' de görüldüğü gibi, Aile İçi Problem Çözme ve İletişim (AİPÇ) alt boyutu 27 maddeden oluşmakta olup faktör yüklerinin .42 -.78, Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

(SEKK) alt boyutu 8 maddeden oluşmakta olup faktör yüklerinin .41-.65, Olumlu Bakışını Devam Ettirme (OBDET) alt boyutu 6 maddeden oluşmakta olup faktör yükleri .66-.81, Aile Bağlılığı (ABAG) alt boyutu 6 maddeden oluşmakta olup faktör yükleri .09-.74, Aile Ruhsallığı (ARUH) alt boyutu 4 maddeden oluşmakta olup faktör yükleri .49-.85, Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme (SANOL) alt boyutu 3 maddeden oluşmakta olup faktör yükleri .29-.71 arasında değiştiği görülmektedir. Açıklanan varyans (AVE), en yüksek AİPÇ .96, en düşük SANOL .30 arasında değişmektedir. Yapı güvenirliği (CR), ABAG .45 ve AİPÇ .96 arasında değişen bir yapı güvenirliği elde edilmiştir.

Bir ölçeğin *yapı geçerliği*, o ölçeği oluşturan alt ölçekler arası korelasyonların incelenmesi yoluyla da test edilmektedir. Bu amaçla, AYDÖ'nin alt ölçekleri ve alt ölçeklerin tüm ölçek ile arasındaki korelasyonlar hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3- AYDÖ'nin Faktörleri Arasındaki Korelasyon

	1	2	3	4	5	6
1. Aile İçi İletişim ve Problem Çözme						
2. Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma	.56**					
3. Olumlu Bakışı Devam Ettirme	.93 *	.53 **				
4. Aile Bağlılığı	.93 **	.61 **	.87 **			
5. Aile Ruhsallığı	.27 **	.44 **	.24 **	.25		
6. Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme	.89 **	.52 **	.85 **	.93 **	.34 **	
7. AYDO Toplam	.96*	.59 *	.86*	.59*	.43*	.66*

** p< .05, * p< .01

Tablo 3'de görüldüğü gibi, alt ölçeklerin ölçeğin tümüyle olan ilişkisi pozitif ve anlamlı bulunmuştur. Diğer faktörlerin birbiriyle ilişkilerinin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir. Buna karşın aile ruhsallığı ve aile bağlılığı arasındaki korelasyon ise, pozitif fakat anlamlı bulunmamıştır.

Ayırıcı (Divergent) Geçerlik

Ölçeğin ayırıcı geçerlik çalışması için 92 kişiyle yapılan uygulama sonucunda AYDÖ ile Beck Depresyon Envanteri (BDE) arasındaki ilişkide pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Tablo 4'de görüldüğü gibi, AYDÖ'nin BDE ile korelasyonların tümünün negatif ve anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 4- AYDÖ ile Beck Depresyon Envanteri Puanları Arasındaki Korelasyon

	AYDÖ Toplam	AİPÇ	SEKK	OBDET	ABAG	ARUH	SANOL
BDE Toplam	-.45*	-.34*	-.40*	-.38*	-.46*	-.31*	-.30*

AYDÖ: Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği, AİPÇ: Aile İçi İletişim ve Problem Çözme, SEKK: Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma, OBDET: Olumlu Bakışı Devam Ettirme, ABAG: Aile Bağlılığı, ARUH: Aile Ruhsallığı, SANOL: Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme, BDE: Beck Depresyon Envanteri

* $p < .01$

Güvenirlilik Çalışması

Ölçeğin 54 maddesinin güvenirliliği için, cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin geneli için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .95’dir. “Aile İçi Problem Çözme ve İletişim” alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .96, “Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma” alt boyutu için .77, “Olumlu Bakışı Devam Ettirme” alt boyutu için .87, “Aile Bağlılığı” alt boyutu için .48, “Aile Ruhsallığı” alt boyutu için .61, “Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme” alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .51 olarak bulunmuştur. Madde-toplam korelasyonu .06- .74 arasında değişmektedir.

Ölçeğin iki yarı test güvenirliliğini belirlemek amacıyla ölçek tek ve çift numaralı maddeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İki ayrı set arasındaki korelasyon katsayısı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($r = .83$, $p < .000$).

TARTIŞMA

Aile yılmazlığını değerlendirebilmek için Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin (AYDÖ) psikometrik özelliklerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu çalışmada farklı risk gruplarından elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizler sonucunda, ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

AYDÖ’nin geçerliği yapı ve ayırıcı geçerliğine dayalı olarak incelenmiştir. Yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde (DFA), ölçeğin maddelerinin tek bir boyut altında tanımlanabileceğini varsayan tek faktörlü çözüme göre, altı faktörlü çözümün daha iyi uyum sağladığı bulunmuştur. DFA sonucunda elde edilen uyum indeks değerlerinin benimsenen ölçütler kapsamında olduğu gözlenmektedir. Uyum indeks değerleriyle ilgili bir ölçüt χ^2/sd oranıdır. Bu çalışmada, χ^2/sd oranı 2.84 olarak bulunmuştur. Alan yazında, χ^2/sd oranının 2 veya altında olması modelin iyi bir model olduğunu, 2-5 arasında olması ise modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu göstermektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013; Hair vd., 2009). Önemli diğer uyum indeks değerleri CFI (.98), NFI (.97) ve NNFI (.98), SRMR (.06), RMSEA (.05) yüksek bulunmuştur. Pek çok kaynak CFI, NFI ve NNFI değerlerinin .95 ve üzerinde olmasının modelin gerçek verilerle uyumu için birer ölçüt olarak öne sürmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013; Schermelleh-Engel vd., 2003). RMSEA değerlerinin ise .08’den düşük çıkması modelin gerçek verilerle uyumu için kabul edilebilir ölçüt olduğu, SRMR değerinin .10’dan düşük olmasını kabul edilebilir ölçüt olduğu ifade edilmektedir (Schermelleh-Engel vd., 2003; McDonald ve Ringo Ho, 2002). Bu çalışmada elde edilen RMSEA (.05) ve SRMR (.06) değerinin modelin uyumu açısından kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

Hair vd., (2009) yapı geçerliğinin dört bileşeni olduğunu ifade etmektedirler. Bunlardan biri olan uyum (convergent) geçerliği için; faktör yükleri, açıklanan varyans (AVE) ve yapı güvenirliliğine (CR) bakılmaktadır. Yapı geçerliği için, ilk olarak spesifik bir yapının göstergeleri olan maddelerin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

faktör yüklerinin istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. Her bir gözlenen değişkenin faktör yükü için hesaplanan *t* değeri, *kritik t* değerinden büyük ise faktör yükünün istatistiksel olarak anlamlı olduğuna karar verilir. Bu çalışmada tüm faktör yüklerinin .05 anlam düzeyinde 1.96 değerinden daha büyük ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Yapıda düşük faktör yükleri olmasına rağmen .05 düzeyinde hepsi anlamlı çıktığı için madde çıkartılmamıştır. İkinci olarak gizil faktörlerin güvenilirliğinin (CR) ve açıklanan varyansın (AVE) değerlendirilmesi gerekir. Açıklanan varyansın (AVE) .50 ve üstünde bir değere sahip olması önerilmektedir. .50'den daha az olmasının ise ortalama bir düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Yapının güvenilirliğinin (CR) ise .70 ve daha fazla olmasının iyi güvenilirliğe, .60-.70 arasında olmasının kabul edilebilir bir güvenilirlik göstergesi olduğu vurgulanmıştır (Hair vd., 2009). Bu çalışmada açıklanan varyans, AİPÇ (.96), ARUH (.56), ABAG (.69), OBDET (.87) ve SEKK(.84) alt boyutları için .50 üstünde bir değere sahiptir. SANOL alt boyutu ise .30 olup ortalama bir düzeye sahiptir. Ölçeğin yapı güvenilirliği, AİPÇ (.96),OBDET (.87) ve SEKK (.84) alt boyutlarında .70'in üstünde olup iyi bir güvenilirlik göstergesine sahiptir. ARUH (.65) kabul edilebilir bir güvenilirliğe sahip olup, SANOL (.54) ve ABAG (.45) alt boyutlarında ise düşük bir yapı güvenilirliği gösterdiği söylenebilir. Elde edilen sonuçlar ölçüm modelinin uyum geçerliğini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada yapılan ikinci düzey faktör analizinde, altı alt boyutun birlikte aile yılmazlığı üst boyutu tarafından temsil edildiği görülmektedir. 54 madde, 6 alt boyut ve bir üst boyut ile temsil edilen modelin uyum endekslerinin $\chi^2 / sd = 2.89$, RMSEA= .05, NFI= .96, CFI= .98, NNFI= .98, SRMR=.06 yeterince yüksek olduğu bulunmuştur. AYDÖ'nin yapı geçerliğine ilişkin bir diğer kanıt alt ölçekler arası korelasyonların incelenmesiyle elde edilmiştir. Alt ölçeklerin, ölçeğin tümüyle olan korelasyonları .43 - .96 arasında orta düzeyde ve anlamlı olduğu görülmektedir. Alt ölçekler arası korelasyonlar aile bağlılığı ve aile ruhsallığı boyutu hariç orta düzeyde ve anlamlı bulunmuştur (.24 - .96). Bu sonuç genel yapıyı olumsuz etkilememektedir ve modelin yapı geçerliliğini desteklemektedir. Elde edilen tüm bu bulgulara dayalı olarak, AYDÖ'nin altı faktörlü (Aile İçi İletişim ve Problem Çözme, Sosyal ve Ekonomik Kaynakları Kullanma, Olumlu Bakışı Devam Ettirme, Aile Bağlılığı, Aile Ruhsallığı, Sıkıntıya Anlam Oluşturabilme) özgün yapısının kullanılabilir olduğu söylenebilir. AYDÖ'nin ayırıcı geçerliği için Beck Depresyon Envanteriyle arasındaki ilişki test edilmiştir. AYDÖ ile depresyon envanteri arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki elde edilmiştir (-0.46 ile - 0.30 arası, $p < .01$). Elde edilen bulgu aile yılmazlık değerlendirme ölçeğinden yüksek puan alan yılmaz kişilerin depresyonunun düşük olduğunu, bir başka deyişle yılmazlığın iyi bir ruh sağlığının da işareti olduğunu ileri süren araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Burns vd., 2011; Hjerdal vd., 2011; Kaner ve Bayraklı, 2010b; Ziaian vd., 2012).

Özdamar (2004) ölçeğin güvenirlik katsayısının, .40-.60 arasında ise düşük, .60- .80 arasında oldukça iyi ve .80-1.00 arasında yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .95 ve iki yarı arasındaki test güvenirliği .83 olduğundan ölçeğin oldukça yüksek bir güvenirlik gösterdiği söylenebilir. Alt ölçekler için iç tutarlık katsayısının .48 - .96 arasında değiştiği bulunmuştur.

Bulgulara topluca bakıldığında AYDÖ'nin psikometrik özelliklerinin ölçeğin araştırmalarda kullanılabilmesi açısından genel olarak uygun olduğu söylenebilir. Çalışmaya katılanlardan özellikle kadınların sayısının erkeklere göre daha fazla olması bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- BASIM, N., ÇETİN, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2),104-114.
- BURNS, R. A., ANSTEY, K. J., WINDSOR, T. D. (2011). Subjective wellbeing mediates the effects of resilience and mastery on depression and anxiety in a large community sample of young and middle-aged adults. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 45(3), 240–248.
- COHEN, L., FERGUSON, C., HARMS, C., POOLEY, J. A., TOMLINSON, S.(2011). Family Systems and Mental Health issues: A resilience approach. *Journal of Social Work Practice*. 25 (1), 109–125.
- ÇELİK, H. E., YILMAZ, V. (2013). LISREL 9.1 ile Yapısal eşitlik modellemesi: Temel kavramlar-uygulamalar-programlama. 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- EPSTEIN, N. B., BALDWIN, L. M., BISHOP, D. S. (1983). *The McMaster Family Assessment Device*, *Journal of Marital and Family Therapy*. 9(2). 171-180.
- GAY, L. R., MILLS, G. E., AIRASIAN, P. (2009). *Educational Research: Competencies for Analysis and Applications*. 9th Ed. New Jersey: Pearson International Edition.
- GREEFF, A. P., WENTWORTH, A. (2009). Resilience in Families that have Experienced Heart-Related Trauma. *Current Psychology*, 28:302–314.
- GREEFF, A. P., NOLTING, C. (2013). Resilience in Families of Children With Developmental Disabilities. *Families, Systems & Health: The Journal of Collaborative Family Health Care*. 31(4), 396-405.
- GREEFF, A. P., VAN DEN BERG, E. (2013). Resilience in families in which a child is bullied. *British Journal of Guidance & Counselling*. 41(5), 504-517.
- GREEFF, A. P., THIEL, C. (2012). Resilience in Families of Husbands with Prostate Cancer. *Educational Gerontology*, 38: 179–189.
- GİZİR, C. A., AYDIN, G. (2006). Psikolojik sağlık ve ergen gelişim ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk PDR Dergisi*, 26, 87-99.
- GÜRGAN, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği (YÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32 (2), 45-74.
- HAIR, J. F., BLACK, W. C., BABIN, B. J., ANDERSON, R.E. (2009). *Multivariate data analysis*. 7th Edition, New York: Prentice Hall, pp.679-683.
- HİSLİ, N. (1989). Beck Depresyon Envanteri'nin Üniversite öğrencileri için geçerliği güvenilirliği. *Psikoloji dergisi*, 7 (23), 3-13.
- HJEMDAL, O., VOGEL, P. A., SOLEM, S., HAGEN, K., STILES, T. C. (2011). The relationship between resilience and levels of anxiety, depression, and obsessive-compulsive symptoms in adolescents. *Clinical Psychological Psychotherapy*, 18(4): 314-321.
- İNCİ, F. H., TEMEL, A. B. (2013). Ailede yenilenme ve uyum genel indeksinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(4), 198-206.
- KANER, S., BAYRAKLI, H. (2010a). Anne yılmazlık ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 9(17), 77-94.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

- KANER, S., BAYRAKLI, H.(2010b). Aile yılmazlık ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2) 47-62.
- LUTHAR, S., CİCCHETTI, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857-885.
- MASTEN, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56 (3), 227-238.
- MCCUBBIN, M., MCCUBBIN, H. (1996). Resiliency in families: A conceptual model of family adjustment and adaptation in response to stress and crises. In H. I. McCubbin, A.I.Thompson & M. A. McCubbin (Eds.), *Family assessment: Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice* (pp.1-64). Madison: WI: University of Wisconsin System.
- MCCUBBIN, M. A., MCCUBBIN, H. I. (1993). Families coping with illness: The resiliency model of family stress, adjustment and adaptation. In C. Danielson, B. Hamel-Bissell & P. Winstead-Fry (Eds.), *Families, health, and illness: Perspectives on coping and intervention* (pp. 21-63). New York City, NY: Mosby.
- MCCUBBIN, H. I., THOMPSON, A. I., MCCUBBIN, M. A. (1996). Family assessment: Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice. Madison, WI. University of Wisconsin.
- MCDONALD, R. P., Ho, M. H. R. (2002). Principles and practice in reporting structural equation analyses. *Psychological Methods*, 7(1), 64-82.
- MİLLER, A. M., CHANDLER, P. J. (2002). Acculturation, resilience, and depression in midlife women from the former Soviet Union. *Nursing Research*, 51 (1), 26-32.
- OTTILIA B. O., ROBINSON, J. (2012). Resilience in remarried families, *South African Journal of Psychology*, 42(1), 114-126.
- ÖZDAMAR, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-1*. 5. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi, p.633.
- PATTERSON, J. M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of Clinical Psychology*. 58(3), 233-246.
- REKER, G. T. (2003). Factor structure and invariance of personal meaning measures in cohorts of younger and older adults. *Personality and Individual Differences*, 35,977-993.
- REKER, G. T. (2005). Meaning of life of young, middle-aged, and older adults: Factorial validity, age, and gender invariance of the personal meaning index. *Personality and Individual Differences*, 38, 71-85.
- RUTTER, M. (1999). Resilience concept and finding: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21, 119-144.
- SCHERMELLEH-ENGEL, K., MOOSBRUGGER, H., MÜLLER, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*. 8(2), 23-74.
- SIMON, J.B., MURPHY, J.J., SMITH, S.M. (2005). Understanding and fostering family resilience. *The Family Journal: Counselling and Therapy For Couples And Families*, 13(4), 427-436.

- SIMPSON, G., JONES, K. (2012). How important is resilience among family members supporting relatives with traumatic brain injury or spinal cord injury? *Clinical Rehabilitation* 27(4) 367–377.
- SIXBEY, M. T. (2005). Development of the family resilience assessment scale to identify family resilience constructs. *Doctorate dissertation*. University of Florida.
- TERZİ, Ş. (2006). Kendini toparlama gücü ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-86.
- WALSH, F. (1998). *Strengthening family resilience*. New York: Guilford Press. pp. 15-20.
- WEST, C., BUETTNER, P., STEWART, L., FOSTER, K., USHER, K. (2012). Resilience in families with a member with chronic pain: a mixed methods study. *Journal of Clinical Nursing*, 21, 3532–3545.
- ZIAIAN, T., ANTISS, H., ANTONIOU, G., BAGHURST, P., SAWYER, M. (2012). Resilience and its association with depression, emotional and behavioural problems, and mental health service utilisation among refugee adolescents living in South Australia, *International Journal of Population Research*, Article ID 485956, 9 pages.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

